

Disputatio juridica inauguralis de rebus creditis & foenore

<https://hdl.handle.net/1874/340705>

DISPUTATIO JURIDICA
I N A U G U R A L I S,
D E
R E B U S C R E D I T I S
& F O E N O R E.

Q U A M
D I V I N O N U M I N I S A U S P I C I O
Ex auctoritate Magnifici D. Rectoris,

D. JOHANNIS van MUYDEN,

J. U. D., ejusdemque Facultatis in Illustri hac Academia
Ultrajectina Professoris Ordinarii, Dignissimi,

NEC NON

*Amplissimi Senatus Academici consensu, & Nobilissima
Facultatis JURIDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS,

Et summis in UTROQUE JURE honoribus & Privilegiis
ritè, ac legitimè consequendis,

Publicè ventilandam suscipit

DAVID BECKER, Amstelo-Batav.

Ad diem 25. Septembris horis locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officina FRANCISCI HALMA, Academiae
Typographi, clc lbc LXXXVII.

V I R I S

*Amplissimis ac Reverendis, tu-
toribus suis fidelissimis,*

HENRICO BECKER,
Urbis Amstelædamensis Ex-
scabino & Senatori, Societa-
tis Indiæ Orientalis modera-
tori vigilantissimo, Patruo.

DAVIDI VAN BAERLE,
avunculo, & hospiti jucun-
dissimo.

HENRICO VAN BAERLE,
avunculo.

*Theses has inaugurales in observantia
semper debitæ signum*

D. D. D.

D A V I D B E C K E R.

AUCT. ET RESP.

LECTORI BENEVOLO S. S. P.

Um receptum sit, juris sacris ini-
tandos specimen aliquod studiorum
suorum proferre, statim post exa-
men in Senatu Academico, præ-
scriptæ mihi fuerant à nobilissima
facultate juridica quatuor mate-
riæ; de Solutionibus, de Rebus Cre-
ditis, de usuris & de Publicis Ju-
diciis, unde quam luberet eligerem ad compositionem Dis-
putationis inauguralis. Earum omnium elegantia me diu
suspensum tenuit ad quam potissimum animum appelle-
rem. Tandem fluctuanti mihi præ cæteris placuere duo
Tituli **DE REBUS CREDITIS & DE FOENO-
RE** seu **USURIS**, propter affinitatem conjungendi. Est
enim uterque non minus in Scholis utilis quam frequens
in foro; præsertim hisce temporibus, cum languente
mercatura, fere quisvis cogitur pecunias suas elocare
sub usuris. Igitur rem ita proponam, ut principio agam
de Rebus Creditis & contractu mutui stricte dicto, qua-
tenus duntaxat sortem respicit; exinde paucis addam
de Fœnore & accessione usurarum. Hæc prædixisse
sufficiat, amice Lector, **VALE.**

DISPUTATIO JURIDICA
INAUGURALIS,

DE

REBUS CREDITIS
& FOENORE.

CAPUT I.

Re est priusquam ad verborum interpretationem perveniamus pauca de significatione ipsius tituli referre, dicit Ulpian. in initio *l. 1. ff. de Reb. Cred.* ordior. ergo, prælucente Jurisc. ab inscriptione, seu, rubrica. Est autem DE REBUS CREDITIS SI CERTUM PETETUR ET DE CONDICTIONE. Edicti verba quidem intercidere, sed conjicere licet ea sic fuisse concepta. SI CERTUM PETATUR RERUM CREDITARUM NOMINE CONDICTIONEN

NEM DABO. Certe, *condictionem certi*, ab initialibus Ediſti verbis denominatam eſſe, communis D. D. ſententia fuit. Argumento ſit ipſe Titulus in Codice SI CERTUM PETETUR. Dicitur *certum* peti, ut diſtinguatur ab *incerti condictione*. Quintil. *inſt. Orat. lib. 4. c. 2. ſatis eſt*, ait. *dixiſſe, certam pecuniam creditam peto ex ſtipulatione*. Cic. pro Roſc. Comm. *præterea enim quemadmodum pecuniam certam petere poſſit non reperio*. Condiſtionis incerti exempla ſunt in *l. 8. d. act. emt. l. 23. comm. divid. l. 12. §. 2. d. cond. furt. l. 9. §. 16. d. præſ. verb.* illa locum habebat, quoties factum in obligationem veniret *§. ſin. inſt. d. V. O.* vel res generaliter erat promiſſa *l. 75. §. 1. ff. d. V. O.* & univerſim cum intereſſe petitoris incertum eſt *l. 68. l. 72. eod. l. 13. in ſin. ff. d. Re Judic.* ejuſmodi genere actionum liberatio condiſci ſolebat. Ira Julian. *in l. 3. ff. d. cond. ſin. cauſ. qui ſine cauſa obligantur incerti condictione conſequi poſſunt ut liberentur*. Etiam hiſ condiſtionibus ut ſeruitutes imponerentur agebatur Paul. *in l. 1. d. uſuf. leg. ſed incerti condiſtio erit cum herede, ut legatario quamdiu vixerit eundi, agendi, ducendi facultatem præſtet* Omiſſa quoque cautio incerti condicebatur *l. 5. §. 1. ff. d. uſufr. ear. rer.*

Generali voce, *Rerum creditarum* voluit uti Prætor quoniam de variis ſpeciebus contractuum ſub hoc Titulo diſſerit; ut in *l. 4. §. 1. h. t. de pignore, l. 9. §. ult. l. 10. eod. de deposito, l. 24. de ſtipulatione, l. 12. de obligatione furioſi, l. 14. de ſolutione filiifam. contra Senatuſc. & aliis l. 19. 23. 30. 32. h. t. quas vide.*

6 DISPUTATIO JURIDICA

CAPUT II.

MAnifestum fit igitur ex dictis conditionem certi non hoc loco significare duntaxat eam actionem quæ datur ex mutuo, sed quæ competit ex alia quavis obligatione cujus vi certum debetur. Hoc tantum desideratur; ut sit vere debitum *l. 9. §. 1. & seqq. h. 2* sit certum, sc. de quo constet quid, quale, quantum sit. *l. 6. l. 24. ff. h. conf. l. 74. ff. d. V. O. 3.* Sit præsens obligatio, non in diem collata, non sub conditione contracta. *l. 9. pr. ff. h.* nos autem omiſſis cæteris quæ strictim tractant Jurisce. sub hoc Titulo, considerabimus eum quatenus agit præcipue de *conditione mutui*, quæ sigillatim appellatur, *condictio §. 6. inst. d. oblig. quæ quas. ex contr. l. 7. C. mand. interdum, actio calendarii l. 39. §. 14. ff. d. adm. & peric. tut. & cur.* ea posterior appellatio vehementer in scopum nostrum quadrat, nempe, mutuum cum usuris connectendi. Solent enim hodieque mercatores debitorum nomina in *libellum inducem* redigere, quo sciant quarum usurarum dies venerit & quid in hoc aut illo mense peti possit.

CAPUT III.

Mutuum definitur, *Contractus nominatus, Juris Gentium, stricti juris, quo res fungibilis alteri datur, ea lege, ut alia ejusdem generis ac bonitatis restitatur.* Perlustremus singula. Dicitur *mutuum*, quasi. *De meo tuum l. 2. §. 2. ff. h. pr. inst. quib. mod. re contr. oblig.* quoniam qualem rem alteri mutuo trado talem in eodem

eodem genere recipio, ut siue mea, siue tua dicatur eodem fere recidat. Hinc Cic. *lib. 3. d. Orat. Mutuationes fiunt cum quod non habes aliunde sumis.*

C A P U T I V.

DIximus esse *contractum*, id est, conventionem talem quæ producit obligationem ex justa causa legibus probata. Textus manifesti sunt in *l. 1. §. 2. ff. d. O. & A. Princ. Inst. quib. mod. re contr. obl.* non tamen obligat ultro citroque civiliter, quamvis alii diversum sentiant. *Juris Gentium. arg. l. 7. ff. d. pact. §. l. 1. ff. de contr. emt.* & quis dubitet cum tantopere conducatur ad occurrendum necessitatibus humanis? certe complura cernuntur hujus contractus vestigia in scriptis veterum ac præsertim sacris, uti videbimus cum de usuris sumus dicturi. *Nominatus*, nam propter frequentiam facile nomen proprium invenit.

Stricti Juris, quod artissimam habet regulam qua secundum proportionem arithmeticam tantundem repetitur ac datum est *l. 3. l. 11. §. 1. ff. b.* quod hætenus verum credimus ut certi conditione ex mutuo non possit amplius exigi *l. 6. C. si. cert. pet.* nihil vero rationi juris adversatur, jus illud post certum tempus reddendi pecuniam vel vinum, æstimare, ac novatione facta (forte post moram) in stipulationem deducere, ad repensandum damnum quod fecit qui tam diu suo caruit vid. *d. l. 6. in pr.* sed hoc præter hujus contractus naturam propriam accedit.

CAPUT V.

Dicitur porro: *quo res fungibilis*, id est, res in quantitate consistens. Hæc ex *l. 2. §. 1. ff. b. l. 1. d. Trit. cond. l. 3. §. 2. § seq. ff. d. contr. Tut. act.* sic describi poterit, quod sit, *pecunia pondere, numero, mensura constans, ut una alterius vicem in genere suo quasi permutando jubeat.* In genere complectitur *pecunia* res omnes quæ sunt in patrimonio, sive mobiles, sive soli *l. 4. l. 53. l. 178. l. 222. ff. d. V. S.* Pecunia, nempe, nomen accepit à *pecudis* nota qua primum æs signatum fuit. uti testatur *Plin. lib. 13. nat. hist.* haud dubium est quin propterea nummis eam figuram impresserint veteres, quod ante metallorum usum, primi mortales pecoribus præcipue commercia consueverant exercere, & in iis fortunarum suarum summam collocare. Quoniam igitur pecunia successit in pecudum vicem, quicquid olim *pecunia* dicebatur, quia *pecude* æstimabatur, illud hodie quoque pecunia vocabitur quia signato nummo potest æstimari. Hinc *Cic. in Oratt. pro Cecin. pro Rosc. pro Domo*, passim *pecuniosum hominem*, dicit eum qui variis divitiarum facultatibus instructus & locuples est. Idem *Cic.* alibi definit hereditatem, *pecuniam defuncti.* Cui respondet *l. 88. ff. de V. S.* Sed ampla hæc significatio limitatur ac restringitur per verba, *pondere, numero, & mensura constans.* Id est quæ in genere suo functionem recipit per solutionem, quam specie: sunt verba Pauli in *l. 2. §. 1. ff. b.* ubi quid per *functionem* designetur, docer nos *Ulpianus* in *l. 51. ff. d. legat. 1.* sic enim loquitur: *Sed si certos nummos, veluti quos in arca habet,*
aut

aut certam lancem legavit, non numerata pecunia, sed ipsa corpora nummorum, vel res legata continentur, neque permutationem recipiunt & exemplo cujusque corporis æstimanda sunt. His verbis liquet aliud quid esse pecuniam numeratam, aliud, ipsa corpora nummorum. Hæc inspecie æstimari, illam sua quantitate æstimari; & solutione permutari non speciem cum specie, aut genus cum genere diversæ rei, sed ejusdem generis quantitatem cum quantitate in eodem genere. Sic itaque d. Pauli Locum in l. 2. fas est interpretari in genere suo functionem, id est, permutationem recipiunt per solutionem, magis quam specie. Breviter, res fungibiles in abusu potissimum profunt. & ut Boëtius inquit in lib. 2. consol. philos. pros. 5. effundendo magis, quam coacervando melius nitent. animadvertendum has res emphatice dici constare, pondere, numero, mensurâ, id est, existunt, subsistunt, distinguuntur; non solum æstimantur quantitate. Sic efflagitant multa juris loca. l. 1. d. trit. cond. Instit. d. emt. vend. in pr. v. quæ sine scriptura constituent. §. inter pretium. eod. l. 2. ff. D. V. O. differt harum rerum quantitas à cæterarum rerum quantitate, quoniam singulæ in suo genere sua quantitate censentur, aliæ computantur alienâ.

C A P U T VI.

SEquitur nunc, alteri datur. Hoc fieri oportet ut contractus consummetur. Dare, quid sit colligitur ex §. 1. inst. d. act. sc. dominium transferre. Id non fit nisi traditionibus & usucapionibus, l. 20. C. d. pact. deducimus hinc igitur condiciones quatuor, ut vere sit mutuum

B

I. tra-

1. traditio facta fit, 2. ab eo qui dominium potest alteri concedere. 3. ei qui jure potest accipere, 4. deneque, qui vera mentis intentione non per errorem accipit. Singula perscrutabimur ordine.

CAPUT VII.

TRaditionem quod requirit, contractus hic, sortitur hoc commune cum cæteris quæ ita ineuntur, commo- dato, deposito, pignore. Ergo procul omni dubio, nul- lus hic obligatur ante traditionem. Diserte dicit *l. 30. ff. b. Qui pecuniam creditam accepturus, spondit credito- ri futuro, in potestate habet ne accipiendo se ei obstrin- gat.* Stipulatio sc. hic tantum accessionis vice fungitur, & mutuum, cujus ea causa sit interposita, demum perficitur *si proficiatur pecunia. l. 2. §. 3. in f. ff. b. cæterum vel ficta traditio sufficit quam vulgo, brævis manus, apel- lant, quod compendio fit.* Illa contingit cum res ex alia causa data, ex diversa causa retinetur tanquam tradita. Mentionem facit ejus Ulpian. in *l. 43. §. 1. ff. de jur. dot. §. l. 3. §. 12. ff. d. donat. iut. vir. §. ux.* ubi maritus debi- torem suum delegaverat uxori: quærit Jct an Liberatio contingat. Resp. debitorem liberatum esse & ita pergit: *eum rei ordinem futurum ut si pecunia ad te à debi- tore tuo, deinde à te ad mulierem perveniret: nam celeritate conjungendarum inter se actionum unam actionem occultari.* Non huic dissimile quod idem Ul- pianus tradit in *l. 15. ff. b. vid. §. l. 11. eod. nec obstant l. 19. ff. d. præf. verb. l. 34. ff. mand.*

CAPUT VIII.

A quo traditio peragatur non est perinde. Requiritur ut ille qui contractum inicit sit rei dominus & administrat libere. Seu tradat ipse, seu procurator, nil interest. *arg. l. 4. C. b. l. 2. C. per quas pers. cuiq. acq.* quod ad hoc verum est, ut quamvis verus dominus se procuratorem simulet alterius, ignorantique quoque conditionem acquirat. *l. 2. §. 4. §. l. 9. §. 8. ff. b.* imo cuius nomine res tradita non est, conditionem certi ex mutuo arrogare sibi non potest, quantumvis dominus agat, & fur dederit. *l. 13. pr. ff. b. §. l. 2. C. eod. non enim unde originem pecunia quæ mutuo datur, habeat, requiritur, sed qui contraxit si ut propriam numeravit.* Verba sunt Imp. in *l. 7. C. h. t.* magis hoc tamen apices juris declarat, quam dominum jure suo privat, cui conceditur aliis modis experiri, uti, cessis actionibus, adeoque conditione certi utili. *l. 2. C. b. t. junct. l. 1. C. d. O. §. A.* vel potest rem vindicare; si non extet, sed mala fide consumpta sit, ad exhibendum agere; si sine dolo malo debitoris, generaliter condicere. *l. 11. §. ult. ff. b. t.* præterea desideravimus ut administrat, id est, rerum suarum sit moderator & arbiter. Ita mutuo dare nequit pupillus sine tutoris autoritate. *l. 19. §. 1. ff. b. t. §. 2. Inst. quib. alien. lic.* nec furiosus *l. 12. ff. eod.* nec, generaliter, cui bonis interdictum est. Habetur tamen pro mutuo si pecunia sit consumpta bona fide. *l. 12. l. 19. §. 1. ff. h. §. 2. inst. quib. alien. lic. l. 56. §. 2. ff. d. fidejuss. l. 81. ff. d. jur. dot.*

CAPUT IX.

ALiquando tamen obtingit ut ipse dominus prohibea-
 tur fœnus aut mutuuum exercere. Ita principalibus
 constitutionibus cavetur, ne hi qui provinciam regunt,
 quive circa eos sunt negotientur, mutuamve pecuniam
 dent *l. 33. ff. b. t. l. 3. C. eod. l. 1. C. d. contr. jud.* id ita
 veteribus placuit ob metum concussionis & oppressionis
 provincialium, ne forte sub usuris majoribus pecuniam
 accipere cogerentur, præsertim, cum in jus vocare non
 licebat neque consulem, neque præfectum, neque præ-
 torem, nec reliquos magistratus qui imperium haberent.
l. 2. ff. d. in jus voc. quare nec nuptias cum provinciali
 muliere recte contrahunt *l. 1. C. si Rect. prov.* nec in Pa-
 latini venditionibus licitantur *t. t. C. d. Palat. sac. larg.*
lib. 12. præterea periculum erat ne fraus fieret Legi Cin-
 cix, ac sub prætextu fœnoris & negotiationis plus xenio-
 rum corraderent. *vid. l. 6. in f. ff. d. offic. Proc.* nec le-
 vior causa videtur, ne privatis curis à publicæ rei solici-
 tudine avocarentur. Non minore jure profecto quam
 id militibus interdictum est. *t. t. C. negot. ne milit. l. 13.*
pr. ff. d. Re milit. l. 31. Sult. C. d. locat. conduct. Sume-
 re vero mutuam pecuniam non prohibentur Præsides.
l. 34. ff. b. t. ne inopiæ illorum fiat injuria. Non tamen
 hoc permissum si judicet, ne fraus fiat legi. *l. 16. C. si*
cert. pet. Officiales, id est, executores & ministri fœ-
 nebrem pecuniam exercere possunt, quia perpetui sunt.
d. l. 34.

CAPUT X.

Satis jam dictum sit de iis qui mutuo dare possunt. Videndum etiam quibus liceat accipere. Nullis id permittitur nisi quibus potestatem semet obligandi iura dederunt. Patet hinc facile quid de pupillo, prodigo, minore, furioso, statuendum sit. Filiusfam. quidem ceteris de causis obligatur seu paterfamilias. *l. 39. ff. d. O. § A.* sed speciatim placuit ex mutuo non obstringi. *t. t. ff. § C. d. Sc. Maced. § l. 1. ff. de Pollicit. lib. 50.* ut ne quidem possit huic beneficio renunciare, nec teneatur in quantum locupletior factus est, nisi probari possit in rem patris ejus versam esse pecuniam, vel pater etiam tacite consenserit. *l. 16. l. 17. ff. ad. Sc. Maced.* ut videatur tutius credi posse pupillo, prodigove. *arg. l. 2. l. 3. ff. commod. adversus illos enim ad exhibendum actio datur. vid. Boekelm. Comm. ff. d. Pact. nu. 17. § ad Sc. Macedon.* ubi fuse materiam hanc tractat. Civitati recte datur cum possit contrahere & privato cuilibet æquiparetur in *l. 15. ff. ad Sc. Maced.* quod obtinet si communi voto Senatus actorem illi negotio præfecerit, vel acceperit ipse. Si verò quis administratorum, vel consules forte mutuum sumant, ipsi qui contraxerunt, non civitas tenebitur nisi qua res in utilitatem ejus versa sit. Sic intelligenda *l. 27. ff. b. t.*

CAPUT XI.

Restat requisitum quartum, *de voluntate contrahentium.* Ea debet esse libera, non coacta, sic ut in aliis

contractibus, nec id quisquam negat. Sed si consensus deficiat & error interveniat, hac in re putamus veteres Jurisconsultos inter se dissensisse. Pro regula traditur a Javoleno in *l. 55. ff. d. O & A. in omnibus rebus quæ dominium transferunt, concurrat oportet affectus ex utraque parte contrahentium.* Si non conveniat igitur inter contrahentes de corpore, contractus nullus est. *l. 9. l. 14. ff. d. contr. emt.* probat hoc Julianus in *l. 36. ff. d. acquir. rer. dom.* sic enim dicit: *Cum in corpus quidem quod traditur consentiamus, in causis autem dissentiamus, non animadverto cur inefficax sit traditio, nam si pecuniam numeratam tibi tradam donandi gratia, tu eam quasi creditam accipias, constat proprietatem ad te transire: nec impedimento esse quod circa causam dandi, atque accipiendi, dissenserimus.* Ulpianus eundem casum proponit in *l. 18. ff. b. t.* & Laudat autorem eundem Julianum, nempe, *donationem non esse.* Porro sic inquit: *sed an mutua sit videndum, & puto nec mutuam esse, magisque nummos accipientis non fieri cum alia opinione acceperit.* Denique decisionem addit: *Quare si eos consumserit, licet conditione teneatur, tamen doli exceptione uti poterit, quia secundum voluntatem dantis nummi sunt consumti.* Inducit hic Juriscons. consumptionem ut modum dominii nanciscendi; ante consumptionem nummos accipientis non fieri, & ideo extantes vindicari posse. vid. Boekelm. *tract. d. action.* & Reinhard. Bacch. in suis notis ad Wesembec. *b. t. No. 12.* dissentit ipse Wesembecius *d. loc.* qui conatur hos textus conciliare. Sed videtur magis rationem proponere quæ Julianum compulit ad ita pronunciamdum, quam Ulpiani mentem exprimere, Sed eadem *l. 18. docet*

cet in fin. si quis quasi mutuam pecuniam dederit, alter quasi commodatam, ostendendi gratia accepit, neque commodatum, nec mutuum esse, sed conditioni locum fore, sine doli exceptione.

C A P U T XII.

Porro finalia verba definitionis sunt: *ea lege ut alia ejusdem generis & bonitatis restituatur.* Animadvertendum est, his verbis naturam contractus nostri summarie describi; sc. ut intelligamus debitorem creditori devinctum esse, non hunc vicissim illi propter impensas aut onera sic ut in bonæ fidei judiciis obtinet. Creditor enim simul ac rem tradit periculum transfert cum dominio. Nec ullum vestigium extat in jure nostro de certi conditione contraria. Qui plura desiderat argumenta videat Boëkelmann. *Tract. d. act. cap. 3. part. 13. No. 4.*

Quod autem requiritur ut res *alia* reddatur, magis ad optionem debitoris, quam proprium contractus, referendum est. Ut hic sit sensus: illum qui mutuo sumit non teneri res easdem in specie rependere, sed sufficere si generis ejusdem æque bonas reddat. Licere tamen idem restituere non est dubium, modo dicitur non sit. Sic sane non habet quod quærat creditor arg. *l. 2. §. 1. ff. h. t. v. magis quam specie.* Initium enim contractus inspiciendum est: Quam ob rem a principio convenire non posse ne transeat abutendi facultas, & ut præcise reddatur illa species, concedimus. Ita commodatum fieret & obligationis forma mutaretur.

CAPUT XIII.

JAm, res ejusdem generis & bonitatis refundi debet, nec aliud pro alio potest invito creditori Solvi *l. 2. l. 13. ff. h. t. l. 1. ff. d. rer. perm. l. 68. ff. D. R. V.* quod si non sit integrum debitori rem ejusdem generis restituere, vel creditor ipse consentiat, utique potest æstimatio præstari. Cæterum citra casum necessitatis ne judicis officio quidem potest effici ut aliud solvatur, absurdum est enim condemnationem petitioni non respondere. *l. ult. C. de fideic. l. 18. ff. comm. divid.* Oritur hinc gravior controversia, si res æstimanda sit necessariò, cujus temporis punctum spectandum sit, an contractus, an rei petitiæ, an condemnationis, an moræ. Julianus definit hanc rem in *l. 22. ff. b. si dies dictus est*, quanti tum fuit: si non; quanti cum petitur. Spectatur ergo tempus moræ quam debitor committit cum creditor eum interpellat, vel dictus dies pro creditore. Quod sic intelligendum, ut si res ab illo tempore ad sententiam fiat majoris pretii, profit hoc creditori, sin diminuatur interim, non noceat. *l. 21. §. 3. ff. de act. emt. l. 3. d. trit. condict. l. 12. §. 1. ff. si quis caut.* Sic obtinet in æstimatione vera judicis officio facienda, sine discrimine bonæ fidei vel stricti juris judicii. Aliud dicendum est si definienda sit æstimatio per jusjurandum in litem. Tum tempus sententiæ attenditur in bonæ fidei judiciis, in stricti juris vero, litis contestatæ. *l. 3. §. 2. ff. commod. si non mora præcessit l. 9. ff. d. in lit. jur. l. pen. d. cond. trit.* quo casu non præcise litis contestatæ tempus requiritur, sed moræ. Nam quæ sunt ab initio, stricti juris per contumaciam adversarii fiunt arbitraria, maxime si res periit interim, vel deterior facta

facta est. Vid. *l. 5. ff. d. in lit. jur. in f.* animadvertendum insuper utrum æstimatio veniat officio judicis, an ipsius actionis jure veluti si ea in specie promissa sit, vel si fidejussor pro reo principali solvit. Tum enim tempus contractus inspicitur. Prius exemplum clarissime continetur in *l. 28. ff. d. novat.* alterum demonstratur *l. 37. ff. mandat. § l. 22. ff. D. O. & A.* diversum ab hac interpretatione sentiunt varii, inter quos est Arumæus *Disp. II. ad D. Th. 5*

C A P U T XIV.

Alteram exceptionem ab hac regula DD. admittunt in pecunia numerata, quæ usum dominiumque non tam ex substantia præbet, quam ex quantitate. *l. 1. ff. de contr. emt.* Ideo non obligatur debitor exactè idem pecuniæ genus reddere, puta pro Philippicis Philippicos. Sed alia monetæ specie solvendo defungitur, modo nil creditoris intersit. *l. 99. ff. d. solut.* Eam distinctionem usu probatam esse referunt Bartolus ad *l. 1. §. f. ff. d. aur. arg. leg.* & Fachinæus. Quando vero creditoris intersit, consistit in factò, ac officio judicis committendum est. Molinæus notat in Gallia neminem cogi recipere minutam pecuniam in debitis majoris fortis. & Const. Monit. Imp. anno 1559. diserte cautum est ne cui debitori liceat plus 25. florenis in minuta pecunia creditoribus in vitis obtrudere.

Verum posset indagari hoc loco, si quis non signatam quantitatem, veluti massas argenti mutuo dederit, an signatam compellatur recipere. Affirmandum est id omnino si nummi signati sint ejusdem bonitatis & ponderis ac fuere massæ. Illud controversum, an argentum ære contaminatum pro puro credorem oporteat recipere; quod Ca-

strensi placuit. Secus Alexandro visum fuit. Alciatus, in Comment. *ad l. 2. §. mutui. ff. b.* recte respondet, si creditoris nil inerit, id est, si tanto amplius detur quanto inæqualitas refarciri, & sumtus separandi æris, ac periculum igne consumendi argenti repensari possit, priorem sententiam admitti debere. *arg. d. l. 99. ff. d. solut.*

CAPUT XV.

Cæterum fluit ex ante dictis & facile determinari potest illa multum vexata controversia; *si solvenda sit quantitas in eadem specie, quæ deterior interim facta est, cujusnam temporis habenda ratio sit, solutionis, an contractus.* Nos posterius defendimus. & id, sive puritas aut pondus materiæ, sive bonitas externa, vel æstimationo, mutata sit. *arg. l. 3. ff. b. inf. l. 7. ff. d. aur. §. arg. leg. l. 41. §. 4. ff. d. legat. 3.* proinde si valor pecuniæ crescat aut minuatur, quia statim post traditionem dominio cedit ipsius debitoris. *l. 1. l. 2. ff. b.* procul omni dubio debet ejusdem esse periculo, cum res periat suo Domino. Æquitas enim suadet ut qui sentit emolumentum penes eum sit & onus ac incommodum. Jam debitor commodo pecuniæ fruitur & ante moram. Par est igitur ut quoque damnum subeat. Nam nummi functionem recipiunt in suo genere, ut ante dictum est. Ita quidem ut stipulatio, quantumvis stricti juris, non vitietur si quis stipulanti denarios, ejusdem quantitatis aureos spondeat. *l. 65. §. 1. v. nam stipulanti. ff. d. V. O.* hinc manifeste liquet, si quis ejusdem generis monetam, sed minoris æstimationis restituat, eum non stare promissis. Si diversum statuamus, dici oporteret æstimationem pecuniæ non esse certam, contra

contra *l. 3. ff. d. in lit. juran.* confer. *l. 1. d. condict. trit.* & hanc consuetudinem ferme ubique terrarum vigere testantur; Bart. in *l. 1. ff. d. aur.* § *arg. leg.* Menoch. *lib. 1. conf. 49. no. 19.* Molin. in *Tract. commer. No. 702.* Boër. *decif. 327.* nisi convenerit aliter. Plane si alteruter in mora fuerit, puta, debitor solvendi, vel creditor accipiendi, quin tum sua cuique tergiversatio noceat, controversi non potest. *l. 5. l. 22. ff. b. l. 3. d. condict. Trit.*

C A P U T X V I.

ITa satis dictum putamus de mutuo & iis quæ eo pertinent, certe pro instituto nostro. Reliquum est ut pauca subjungamus de divisione. Ex mente quorundam D. D. mutuum erit vel *simplex* vel *mixtum*. Illud rursum vel *naturale*, quod fit numeratione ipsius creditoris; vel *Civile*, quod consistit in literarum contractu. *Mixtum* item duplex: cum alius meo nomine numerat pecuniam; & cum ante vel post numerationem intercedit stipulatio. Sed membrum posterius nullo pacto potest admitti. Nam quum alius tradit meo nomine ipse intelligor tradidisse. arg. *l. 15. ff. b.* nec adeo constituit speciem diversam. Cum vero, pecunia mutuo data, postea stipulor, obligatio numeratione non nascitur, quia id agitur ut sola stipulatio teneat. *l. 6. §. 1. § l. seq. ff. d. novat.*

Rectius ergo distribuitur mutuum in *verum* & *præsumtum*. De priori diximus. Præsumtum appellatur, literarum contractus, quo debitor qui nil accepit, se tamen accepisse chirographo confessus est. Nam si verum fateri volumus, proprie literarum obligatio non da-

tur quæ diversa sit à mutuo. Jurisconsulti tres tantum causas contractuum agnoscunt, sc. *rem, verba, consensum*. *l. 1. §. 3. ff. d. pact. l. 1. §. 1. ff. d. O. & A.* Obligationis enim hæc est natura uti posito fundamento probatoque, sequatur condemnatio secundum actionem propositam. Jam talis obligatio in jure cognita non est, qua quis obstringitur sola scriptura. Patebit hoc è colloca-
 tione *tit. Cod. de non num. pecun. cum Tit. Inst. d. litt. oblig. l. 5. C. eod.* dicit. *requiritur an justa causa debiti præcesserit.* Nec ulla formula prodita fuit unquam: *Ajo te mihi dare oportere quia scripsisti te daturum.* Et reus non exceptione quod non scripserit, solum, sed præcipuè *non numeratæ pecuniæ*, repellit actorem *l. 7. C. eod.* concludimus hinc magis esse standum à partibus eorum qui sentiunt hanc esse mentem Justiniani in *l. 14. C. d. n. num. pec.* Cum sæpe contingat ut egens debitor cautionem det, sperans numerationem subsequituram, scriptum istud vim probandi contra scribentem amittere, nisi legitime possit creditor aliter ostendere se dedisse, vel biennium effluxerit à quo instrumentum confectum est, sic onus probandi recidere ad debitorem. Præsumit enim lex, ob confessionem instrumento comprehensam, lapsum temporis, & socordiam debitoris, eum revera recepisse pecuniam. arg. *l. 30. ff. d. V. O. l. 14. C. d. contr. stipul.* Quod si per apertissima rerum argumenta scriptis inserta probare velit se nil accepisse, vel chirographum neget, potest hoc facere. arg. *l. 13. C. h. t. auth. Contra qui C. eod.* etinim severe satis coërcetur, si victus fuerit, solutione dupli. *ead. auth.* ac nequidem post biennium creditori juramentum deferre licet. *l. 14. §. 3. C. h.*

CAPUT XVII.

NEgat hoc fere nova D. D. schola. His rationibus:
 1. Debitor post biennium solvere debet *l. 8. C. b.*
 quamvis pupillus sit. Non est autem debitor, qui mu-
 nitus est exceptione perpetua. *l. 66. l. 112. ff. d. R. J.*
 2. Post biennium evanescit exceptio. *l. 10. C. eod.* 3. Non
 potest jusjurandum deferri creditori post biennium. *l. 14.*
§. 3. d. t. 4. Nec chirographum potest condici. *l. ult. C.*
d. cond. ex leg. §c. nisi reus propter causas specialiter le-
 gibus expressas restituatur in integrum. *l. 14. pr. C. b.* se-
 cus imputet sibi quod non vigilaverit, & intra biennium
 protestando perpetuam fecerit exceptionem *d. l. 14. §. ult.*
 beneficio legum indignus est qui eas contemnit. Placuit
 hanc exceptionem tam arête concludendam esse, quo
 magis litium sit finis. Quod eo justius est, quia si justas
 causas excusationis allegare poterat debitor, adjuvabatur
 etiam elapso tempore. *d. l. 14. pr.* Utramque sententiam
 satis probabilibus nitentem fundamentis defendendam
 suscipimus. Exceptio vero talis non habet locum, in
 instrumento depositionis, in securitatibus publicarum
 functionum, seu tributorum. *d. l. 14. §. 1.* 2. In cautione
 argentario facta. *Nov. 136. c. 5.* 3. In chirographo cu-
 jus fidem debitor agnovit solutione. *l. 4. C. b.* nisi pars
 tantum soluta sit. *l. 2. C. eod.* 4. Cessat in tutore qui si-
 bi creditam pecuniam scripsit. arg. *l. 9. §. 7. ff. d. adm. §*
princ. tutor. Tandem si renunciavit ipse debitor post cau-
 tionem confectam, sic enim recepisse videtur. arg. *l. 4.*
C. b.

CAPUT XVIII.

Nascitur ex mutuo *condictio certi*. Quæ describitur: actio stricti juris, competens creditori adversus debitorem fugientem, ad restituendum totum debitum in eodem genere & bonitate quo mutuo datum est, & ad resarciendum omne detrimentum mora rei illatum. Omnia fere manifesta sunt ex ante dictis. Si plures dederint, singulis pro sua parte competit actio, nisi sint correi stipulandi. *l. 9. C. si cert. pet.* idem dicendum si communes nummi dati sint. *l. 13. §. ult. ff. de Reb. cred. ad reddendum totum debitum.* Partem accipere non compellitur creditor nisi prætexatur justa causa. *l. 21. ff. eod.* sed etsi non idoneum pignus accepit, non amittit exactionem ejus debitæ quantitatis. *l. 28. ff. b. de privilegiis creditorum* non est hic dicendi locus & satis proluxa fuit nostra dissertatio.

CAPUT XIX.

DE FOENORE.

Perlustranda tandem natura stipulationis quæ plerumque pecuniæ creditæ solet accedere, & si exacte loqui volumus, mutui contractum fere mutat, & *fœnus* appellatur, cujus, *usura*, merces est. Ut à vocis origine profiscatur oratio: *Fœnus* à *fœtu* deducunt Varro, Gellius, Nonius. Quasi fœtura quædam pecuniæ. Ita Græci, *τόκον* dicunt *ἀπὸ τῆς τίντεται*. Doctissimus Salmasius tract. d. Usur. Cap. 4. dictum putat *fœnus* à Græ-

co πῶν, id idem valet quod πῶν. probabilis illa videtur opinio. Quamvis enim πῶν proprie pœnam significet, etiam non raro pro mercede, pretio, ponitur. Uti vicissim τῖπῶ, & pretium sumitur pro pœna. Terent. in And. *ego pretium ob stultitiam fero*, id est, pœnam. Neque per fœnus denotantur usuræ tantum, sed pecunia credita sub usuris, æs alienum sub usura contractum, δάνατον ἐντοῦ. Tacitus in de morib. Germ. *Fœnus agitare* & *in usuras extendere ignotum, ideoque magis averfantur quam si vetitum esset*. Idem lib. 6. Annal. *ut debitores duas partes fœnoris solverent dixit*. Eam sententiam Suetonius ita refert: *æris alieni duas partes*. Plura possent ad hanc rem proferri, sed ad finem festino.

C A P U T XX.

C O ntractu sic in genere considerato, excutiamus quid sit *Usura*. Latissima significatione denotat *usum rei*. sic ipse Tullius lib. 1. Tuscul. inquit, *natura dedit usuram vitæ, tanquam pecuniæ, nulla præstituta die*. Plaut. in Trinum. *nec ideo hæc emi mihi, nec usuræ meæ*, id est, ad usum meum. Ita creditor ipse dat usuram rei, nec mutuuum ullum sine usura esse potest. Sed magis Juridice dicitur *usura merces quæ pro usu pecuniæ datur*. Ita *vecturam* vocamus quæ pro vectione datur: *Laturam*, quam bajulus accipit, & magis in pluralivo numero veteres autores usurparunt *usuras* quæ ob fœnebrem pecuniam debentur. Cic. Verr. 4. *Quis enim hoc fecit unquam ut cum Senatus publicanos usura sæpe juvisset magistratus à publicanis pecuniam pro usuris audeat*

auferre. Usura *χρήσις* est, usurae *τόκος*. Cæterum, usurarum appellatione non tantum continetur illa quantitas quæ pro usu sœnebris pecuniæ, verum etiam quæ ex alia causa, seu conventionione, seu mora debetur. Itaque sic eas definimus: *usurae sunt accessio quæ pro usu sortis præter sortem debitam creditori a debitore solvi solet.*

CAPUT XXI.

UT ordine pertractemus hanc materiam, inquiremus imprimis, an justæ sint usurae. Deinde, quo pacto constituentur, quantas accipere sit licitum, ac tandem quot modis deberi definant.

Sortis vocabulum in definitione, satis indicat nos de quantitate loqui, quæ constat numero pondere, mensura. Ejus enim datione possumus in creditum ire. *l. 2. §. 1. ff. Reb. cred.* non autem de corpore vel specie. Patet hoc ex *l. 3. §. fin. ff. b.* ibi Papinianus consultus, auro vel argento facto per fideicommissum ad usum cotidianum relicto, si fiduciarius in mora fuerit an usurarum æstimatio facienda sit. Respondet: *Quod si forte ideo reliquit ut iis vasis uteretur, non sine rubore desiderabuntur usurae.*

CAPUT XXII.

GRavis hic se discutiendam præbet controversia: quatenus usurae sint probatae vel rejectæ jure divino ac naturali. Ut status quæstionis magis pateat, sciendum est,
DD.

DD. accessionem istam distribuere in *compensatoriam*, qua venit id quod abest ratione lucri cessantis, vel emergentis damni. *l. 13. ff. Rem. rat. hab.* & convenit cum eo quod interest; in *punitoriam*, quæ debetur ob moram non solventium vel non agentium uti convenit. *l. 17. §. si pupillo. ff. h. & lucrativam*, quæ complectitur mærum lucrum causæ debitæ quantitatis principaliter exactum. Priorem speciem neque canones improbant. Cum nemo teneatur alteri prodesse cum suo dispendio, nec officio contrarium sit indemnitati suæ prospicere. Altera species, si sit adjecta corpori debito, vel factio licito minime damnatur, ex ratione *l. 10. C. d. pact.* nec rejicitur ecclesiastico jure, quo permittitur conditio privationis juris emphyteutici si biennio possessor canonem solvere differat. Sustinet & compromissi pœnam. *C. per tuas. X. de arbit.* si vero debito quantitatis accedat ea stipulatio pœnæ, vel usurarum, jure civili quidem receptum est eas peti quoad non excedunt modum legitimum. *l. 15. C. h. l. Julianus. 13. §. 17. ff. d. act. emt.* Canones non ita securam censent hanc pœnam, propter metum fraudis, ac labis usurariæ, ut ajunt. arg. *C. 10. X. h. t.* posteriorem speciem enim quæ tendit ad mærum compendium dantis omnino repudiant. *tot. tit. de usur.* ob Textus, uti putant, claros tam veteris quam novi fœderis. Salvator enim præcepit ita: *mutuum date, nil inde sperantes.* & Lex est hebræis a Deo data, quæ vetat hebræos hebræis pecuniam dare fœnori. *Lev. Cap. 25. c. 36. Deuter. Cap. 23. c. 19.* & aliis maxime moralibus annumeratur *Psalms. 15.* nec non *Ezech. cap. 18.* quæ tamen id prohibent. Verum rem propius intuenti facile patet non quavis usuras coerceri, verum eas tantum quæ proximum

D

gravant

gravant & quasi *mordent*. Id enim proprie significat verbum quo sunt usi scriptores sacri, pro *fœnore*. Deinde Sacræ Scripturæ loca quæ quidem inspexi, loquuntur fere de pecunia data pauperi, cui satis onerosum est vel simplex pretium restituere, quod expendit in victum & amictum suum. Apud Israëlitas enim non adeo frequens erat mercatura; quippe quorum patrimonium constabat pecoribus & agris. Idcirco non vetuit Deus ab exteris *fœnerari*. Illi enim quamvis locupletes nummis vel aliis rebus indigebant ad negotiationes suas exercendas, & emolumenta sperabant ex advectis & permutatis mercibus.

CAPUT XXIII.

Quod ad verba Salvatoris attinet, ea referenda sunt ad opera charitatis. Nam compendium modicum ab argentariis, id est, Mercatoribus sumere nec ipse damnat. vid. *Math. cap. 25. c. 27. Luc. cap. 19. c. 23.* & si naturam consulamus, quid iniquitatis habet si pro repensando damno quod facit qui pecuniam dat mutuam, eo quod pecunia sua caret, exiguum redhostimentum stipuletur ab illo qui lucrum sentit ex aliena re. Demostenes oratione in Pantænetum; eum qui quod honesta opera quesivit, sub modico lucello elocat, partim ut suum servet, partim ut gratiam faciat alteri, negat *fœneratorum* odio prægravandum. Natura enim æqualitatem imperat, & ita quidem, ut ex inæqualitate jus oriatur minus habenti. Quid autem habet pro beneficio suo qui gratis mutuo dat? ne gratias quidem, si reperat. Eleganter dicit hac de re sapiens ille Syrach. in *Ecclesiast. cap. 29. Do-*

29. *Donec accipiant osculantur manus, ubi autem reddendum quod acceperunt, loquuntur verba tædii, conviciisque & maledictis onerant creditorem.* Plaut. in *Trinum. Act. 4.*

Si quis mutuum quid dederit, fit pro proprio perditum,

Cum jam repetas, inimicum animum pro beneficio invenis tuo.

Si magis exigere cupias, duarum rerum exortur optio,

Vel illud quod credideris perdas, vel illum amicum amiseris.

Propter nimiam reverentiam tamen erga jus Pontificium in Gallia vel Germania non admittitur illa conventio de usuris solvendis, ab initio obligationis; secus si petantur à debitore cessante, pro eo quod creditoris interest. *Mornac. observ. 1. ad l. 2. ff. de Reb. cred. Gail. lib. 2. observ. 5. No. 16. § 17.* in fœderatis provinciis hæc subtilitas canonistarum merito reprobata est. *Busius in præfat. Tit. d. Usur. No. 9.* pulchrè Grotius hoc defendit. *Introd. jur. Belg. lib. 3. sect. 10. idem Grot. d. jur. Bell. & Pac. lib. 2. cap. 12. §. xx. § seqq.* adde omnino *Nov. Imperat. Leon. 83.*

C A P U T XXIV.

DEfensa sic justitia obligationis usurarum, succedunt observandæ causæ quibus constituuntur. Illæ duæ sunt, *conventio & mora.* Prioris fit mentio in *l. 121. ff. d. V. S.* de mora textus est in *l. 32. § l. 17. §. 4. ff.*

b. t. conventio, vel est, *nuda*, vel, *stipulatio*, hic ea regula observanda: *pactum nudum in continenti adjectum judiciis bonæ fidei iis inesse censetur*, & adeo valet *l. 7. §. 5. ff. d. pact.* sic in deposito ea de causa præstandas usuras esse traditur *l. 24. inf. ff. depositi*; in emptione, venditione *l. 5. C. d. pact. int. emt. § vend.* ut & in locatione conductione. *l. 17. §. ex locato 4. ff. b. t.* pacta vero quæ postea facta quid adjiciunt non creduntur inesse, sic ergo nec usuræ peti poterunt. *l. 72. ff. d. contr. emt.* in stricti juris judiciis regulariter non debentur usuræ ex nudo pacto, nisi in stipulationem sint deductæ. Diserte docet hoc Africanus in *l. 24. med. ff. d. præf. verb. l. 10. §. 4. ff. mand.* add. *l. 11. §. 1. ff. d. Reb. cred.* si tamen solutæ sint non possunt repeti. *l. 1. C. b. t.* Dantur autem casus varii quibus usuræ debentur in stricti juris contractibus ex pacto nudo, favore vel personæ vel causæ. Sic si civitati promissæ sint. *l. 30. ff. b. argentariis* etiam absque scripto vel stipulatione tales præbentur quales ipsos percipere lex permittit, & ex præsumptione ita celebratur exactio ac si besles usuræ nominatæ fuissent. *Nov. 136. cap. 4. § 5.* pactum nudum videtur & efficax esse in quantitibus ac fructibus mutuo datis. Textus est in *l. 12. § l. 23. C. b.* id ratione pretii incerti eorum, ut exinde damnum creditori facile contingere possit. Sed spinosæ subtilitates istæ Juris Civilis, hodie nullius fere sunt usus. Nam datur omnibus actio tam ex pacto nudo deliberato quam stipulatione, nec distinguitur an e vestigio, vel ex intervallo sit adjectum. vid. *Grot. introd. Jur. Belg. lib. 3. sect. 1. inf. Scotan. in exam. ad b. t. § passim.*

C A P U T XXV.

Costalius ad *l. 28. ff. h. t.* agnoscit & litis contestationem ut generalem usurarum constituendarum modum. Eum non admittimus, nisi quatenus referre possit ad moram & ita non constituit singularem speciem. Nec locum potest habere in contractibus stricti juris, qui non vel ex nudo pacto præstant agendi potestatem ad usuras, nedum recipiant eas ex dilatione solutionis. Præter *l. 3. C. b.* liquet hoc ex *l. 3. C. in quib. caus. in integ. restit. nec. non est.* Ubi nec minor potest ob moram usuras exigere, si non in bonæ fidei judiciis ac similibus, quantumvis alias ejus causa sit favorabilis. Nec adversatur nostræ sententiæ *l. 34. §. l. 35. ff. h. t.* rationes præterea ne sim tædiose prolixus. Non adeo videtur improbandus quantus modus usurarum ex mente DD. sc. immemorabile tempus, quod merito constituti loco habetur. arg. *l. 3. §. 4. ff. d. aq. cotid. §. æstiv.* ut ex adverso, qui semisses usuras, promisit, & per multos, id est, tres annos minores præstitit, exceptionem remissionis objicit creditori. Textus in *l. 13 ff. h. t.* sed & hæc causa dici potest præsumta ac tacita conventio.

C A P U T XXVI.

Mora est, *debiti vel solvendi vel accipiendi frustratoria dilatio.* Colligitur hæc definitio ex *l. 37. ff. mand. vel contra.* Mora frequentius ac præcipue committitur a reo seu debitore, qui prætermittit prædicto tempore dare vel facere, quod debet. *l. 32. ff. h. l. 5. ff. d. Reb. cred. l. 23. ff. d. V. O.* & ex hac specie proprie de-

bentur usuræ. Creditor in mora est, quando injuria dif-
fert idoneè oblatum debitum accipere. *l. 72. ff. d. solut.*
quo casu si consignatam sortem debitor deponat in publi-
co, ficitur cursus usurarum. *l. 19. C. h. t.* pupillus ex culpa
sua moram facere non dicitur, nisi tutore autore, aut solus
tutor interpelletur. *l. 24. ff. d. V. O.* pro absentibus enim
habentur infantes, uti furiosi, qui carent intellectu, quos
quia non defenduntur affici damno iniquum est. vid.
l. 22. pr. §. 2. ff. ex quib. caus. maj. mora committitur
vel ex ipsa re, vel ex persona. re fieri dicitur quando
lex eam introducit ex sola tardatione circa solutionem ci-
tra factum hominis. Ita receptum est, 1. in eo qui pu-
pillo vel minori debet. *l. 3. C. in quib. caus. rest. in integ.*
necef. 2. in debitore qui non extat ut conveniatur. *l. 23.*
§. 1. ff. h. ita debet fieri coram iudice potestatio de vo-
luntate petendi, vel interpellendi, quo constet ex quo
tempore mora computanda sit. Eo pertinere videntur
verba *d. §. moram esse decerni solet.* ac si decreto sit opus.
3. Si debitor possideat mala fide *l. 20. §. 11. ff. d. petit.*
hered. ac tanto magis si deiecerit verum dominum de
possessione vel aliter deliquerit. vid. *l. 1. §. 34. ff. de vi* &
vi arm. l. 8. §. pen. §. l. fin. ff. d. condict. furt. 4. Is quo-
que qui fideicommissariam libertatem dare damnatus est,
ex quo peti libertas potuit, censetur in mora fuisse. *l. 26.*
§. 1. ff. de fideic. libert. 5. Qui dotem promisit obligatur,
post biennium a matrimonio, ad usuras ex tertia parte
centesimæ, nec tamen liberatur a sorte. *l. fin. §. præ-*
terea C. d. jur. dot. 7. Emtor cui res tradita est, pretio
non soluto. *l. 5. C. §. l. 13. §. 20. ff. d. act. emt.* 8. Idem
dicendum, ubi dies adjectus est vel pacto vel lege, qui
sic dicitur interpellare pro homine, exempla sunt in *l. 12.*
C. d.

C. d. contr. stip. l. 2. in med. C. d. jur. emph. l. 18. pr. ff. b. l. 114. ff. d. V. O. 9. Eodem privilegio gaudet fiscus. l. 17. §. 5. ff. b. t. 10. Ecclesiæ debitum. vid. §. 19. v. item mixta. inst. d. act. his adjungi potest ultimò causa civitatum. arg. l. 4. C. d. in integ. rest. maj. §. l. 3. C. d. jur. Reip. lib. 11. tit. 29. præsertim cum debeantur ipsis usuræ ex nudo pacto, uti probatum supra ex l. 30. b.

C A P U T XXVII.

Ex persona committitur mora per interpellationem factam oportuno loco & tempore, vel in judicio per litiscontestationem. *l. 1. l. 2. C. d. usur. rei jud. vel extra judicium per denunciationem privatam. l. 32. ff. b. ac semel adversarium certiorasse sufficit. arg. l. 3. §. 1. ff. quod vi aut clam. l. 87. §. 1. ff. d. leg. 2. l. 122. §. seya. ff. d. V. O. add. l. 89. §. 1. ff. d. V. S. tutius tamen est denunciationem fieri testato, arg. d. l. 122. §. 3. d. V. O. modo deinde cum debitor sui copiam facit non omittatur omnis ulterior instantia d. l. 32. §. 1. ff. b. sic obtinet in creditore. Quod si debitor creditorem velit in mora constituere, non satis est interpellasse, sed si res mobilis sit eam debet coram offerre, signacula imponere & secundum leges recondere *Nov. 91. Cap. 2.* si immobilis, defungitur debitor profitendo se paratum ad satisfaciendum arg. *l. 9. ff. solut. matrim. add. l. 17. ff. d. peric. §. comm. rei vend. nec juvat obtulisse partem l. 13. §. 8. ff. d. act. emt.* manifestum fit ex dictis moram non intelligi nisi reus oportuno loco sit interpellatus & frustrandi animo moras nectat. Hoc enim ad cognitionem judicis referendum est *l. 32. pr. b. solvendi difficultas, impedimento justæ causæ, debitorum**

torem excusat. *l. 21. 22. 23. & 24. ff. h.* non enim protinus in officio delinquit si non e vestigio res suas distrahat ad pecuniam redigendam. *l. 35. pr. ff. neg. d. 9. gest.* causas alias excusandi pete ex *l. 42. ff. d. R. I. § l. 29. pr. ff. mand.* mora perpetuat obligationem & ad heredes transmittit. *l. 91. §. 3. ff. d. V. O. l. 27. ff. h.* ac transfert omne periculum ad moratorem. *l. 12. inf. ff. Depos. l. 23. 24. 82. ff. d. V. O.* ita satis diximus de modis usuras constituendi.

CAPUT XXVIII.

SEquitur ut videamus quantas accipere sit licitum, ac tandem qua ratione deberi desinant. Modum usurarum Justinianus præscripsit. *l. 26. §. I. C. h.* Gravissimæ sunt usuræ *centesimæ*, ita dictæ quod centesimo mense sortem æquant, & faciunt duodecim pro centum in anno. a Seneca *lib. 7. d. Benef. cap. 10.* vocantur *Sanguinolentæ*. Habent illæ locum in trajectitiis contractibus. Nec earum quantitatem licet excedere, quamvis veteribus ll. hoc erat concessum. *d. l. 26. §. I.* sed moribus, veterum earum legum indulgentiam in usum revocatam esse, notat Grotius *lib. 3. introd. sect. II.* quia diversitas periculorum quæ creditor subit potest esse magna. Usuræ centesimæ receptæ sunt etiam in re judicata post inducias quadrimestris, ex mora, citra conventionem. Ita docet *l. 3. C. d. usur. rei jud.* in tutela quoque cum tutor pecuniam pupillarem clam convertit in suos usus *l. 38. ff. d. neg. gest. in med.* his proximæ sunt *beses* usuræ, quæ centesimo quinquagesimo mense sortem æquant & efficiunt octo ex centum in anno, quæ mercatoribus conceduntur. *d. l. 26.* aliæ *semisses*, quæ constituunt dimidiam partem centesimæ, & cæteris

cæteris hominibus præter negotiatores & nobiles permissæ sunt. Alia *trientes*, vel tertia pars centesimæ, id est, quatuor de centum. Quales tantum, fas est exigere personas illustres. Sunt & *Quincunces*, vel quinque procentum. Earum fit mentio in *l. 17. ff. § l. 5. C. b. t.* Modum usurarum ita constitutum transgredi nemo potest, sive paciscendo, sive stipulando. Sed creditor de superfluo nullam habet actionem; & si acceperit, in sortem hoc imputare compellitur. Ita definitum est *l. 26. pr. ff. d. cond. indeb. § d. l. 26. vers. si quis autem.* non impeditur tamen creditor, illo casu, concessam pœnam poscere. *l. 15. C. b.* ne vitietur utile per inutile.

C A P U T XXIX.

Obligazione principali sublata & usuras finire necesse est. Sive solutio sit facta, sive acceptilatio, vel novatio, compensatio, consignatio & depositio; Qui modus tollendarum usurarum generalis est in Futuris. *l. 49. inf. ff. d. act. emt. l. 26. pr. C. b. l. 4. C. depos. in commissis*, id est, antea debitis discernendum est inter usuras accessorias ex mora, & singulari stipulatione promissas uti diversam constituent obligationem a sorte. Priores, officio judicis lite sopita, vel aliter soluta sorte extinguuntur. *dd. ll.* posteriores adhuc peti possunt. *l. 1. C. de judic.* Ratio videtur esse, quod creditor censeatur debitori moræ gratiam fecisse, non petendo. Si verò debeantur usuræ ex contractu speciali, partem debiti tantum deduxit in iudicium, ut petitionem sibi relinquerit Liberam ejus quod reliquum est.

E

Offe.

Offerendo debitum quoque liberatur ab usuris debitor si representet ac deponat, sic enim cessat causa sc. usus pecuniæ. vid. *l. 60. pr. ff. pro socio*. Nec distinguimus inter usuras ex mora debitas in bonæ fidei judiciis, & per stipulationem promissas; ut in his depositio requiratur, in illis offerendo simpliciter debitor moram purget. Adversatur id enim pluribus juris textibus: uti *l. 6. l. 19. C. b. l. 3. C. d. luit. pig. l. fin. C. d. pact. pig.* qui sine discrimine cuncti depositionem & obsignationem postulant. add. Donell. in *l. 122. §. 5. ff. d. V. O. Barb. comm. ad l. 9. ff. solut. matr. p. 2. No. 79.* Specialis usuras tollendi causa cognita fuit jure civili, sc. exæquatio sortis & usurarum. Non earum tantum quæ solvendæ sunt, juxta *l. 10. l. 27. §. 1. C. b.* sed & quæ per diversa tempora sunt solutæ si cum sorte simul pertinent usque ad duplum. Constituit id Justinianus Nov. 121. *cap. 2. §. nov. 138.* quo edicto voluit Imperator compellere creditores ad reposcendum creditum antequam ad eum cumulum succresceret, ne nimia mole æris alieni premerentur debitores. Si spectemus jus Codicis, illud quidem saluberrimum debitori fuit, ut qui tanto tempore non suffecit exsolvendis usuris & adversa fortuna laboravit, hac saltem ratione sublevetur; sed rursus onerabat creditorem qui suo tam diu caruisset, nec forte maturius a maligno debitori potuit consequi. Jus novum verò nec debitori neque creditori valde videtur expedire. Præcipue si mercaturæ gratia pecunia credita sit, ac satis lucretur debitor & sit idoneus. Ideoque vel statuta Frisix (quæ sequuntur in multis alias jus civile) nemini necessitatem injungunt mutandi nomina, sed id cujusque relinquunt arbitrio. Vid. Sande. Decif. *lib. 3. Tit. 14. de fin. 5. in fin.*

C A P U T X X X.

Remittuntur usuræ *tacite*, vel *expresse*. *tacite* vel pro parte, vel in totum. sic si, qui majores usuras erat stipulatus, per multos annos minores accepit, postea repellitur exceptione doli vel pacti *l. 13. ff. b. & l. 5. C. eod.* tempus huic remissioni DD. desiderant vulgo triennium arg. *l. 1. C. d. fideicom.* in liberationem enim leges promtiores sunt. Aliud obtinet in tacita renunciatione omnium usurarum, ad quam *l. 17. §. 1. ff. b.* requirit *longi temporis intervallum*, quod ad minimum videtur decennium, interpretandum: quia sic nullum factum creditoris concurrat, ut in priori specie. Nec donatio tam facile præsumitur.

Expresse, gratiam quis facere potest usurarum prius in stipulationem deductarum, si per acceptilationem eas dissolvat. *Tit. inst. quib. mod. tollit. oblig. §. i.* plura non addam quæ videntur ad fœnoris & usurarum disputationem pertinere, veluti, de fructibus, accessionibus, & causis: fœnere nautico, trapezitico. Quæ si sigillatim omnia pertractanda forent, positionis alicujus inauguralis modum excederent, & Lectori fortasse tœdium parerent.

F I N I S.

COROLLARIA.

I.

PRinceps etiam quibusdam legibus civi-
libus obnoxius est. Nec subditos he-
reticos cogere potest ad renunciandum
suis opinionibus.

II.

*Indebitum errore juris solitum repeti non
potest.*

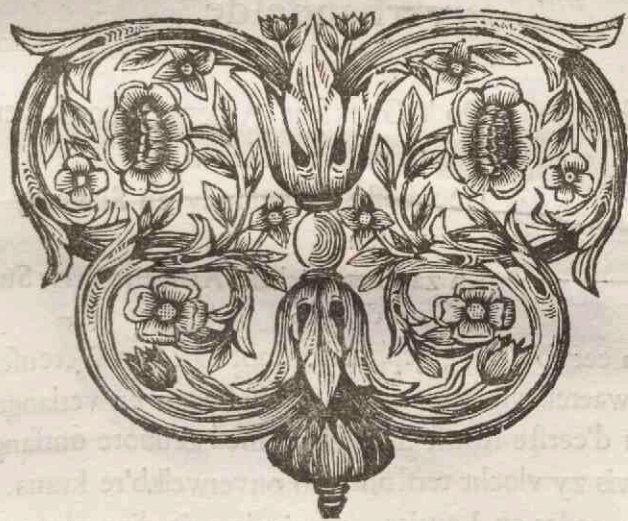
III.

*Inquilinus, orto incendio intrinsecus, vi-
cinis tenetur ad resarciendum dam-
num,*

*num, & ex locato locatori ob adeis exu-
stas, quamvis nec hi, nec ille quicquam
proba-verint.*

I V

*Sociorum altero pecuniam, altero operam
conferente, sors communis fieri potest fi-
nita societate.*

TER INWYINGE
Van den H E E R
DAVID BEKKER,

Tot Meeſter in beide de Rechten.

Wanneer hy de Zaken der
Vertrouwde Goederen en Woeker-gelden
verhandelde.

Oo 't Griekſche Athene 't hoofd verhief
uit puin en aſſchen,
De woefte dvinglandy en Slaverny ont-
waffen,

En zag het Stichtſe Atheen, haar Sufter,
op de trap

Van eer ſoo hoog geplaatſt, door Lof van Wetenschap,
En waereldwijsheit; met wat blijdfchap en verlangen
Zou d'eerſte Konſt-heldin haar med-genoote ontfangen?
Gewis zy vlocht terſtont een onverwelkb're krans
Van çeder en Laurier, en çierde met dien glans
't Eerwaardig hoofd; terwijl haar ſchrand're Leerelingen,
Doorgronden met hun geest het diep geheim der dingen.

Dit

Dit toont Heer BEKKER, die met onvermoeide vlijt,
Zich braaf in 't worstel-perk der Rechtsgeleerdheit quijt,
Als Themis Voester-zoon; gereed zijn voet te zetten
In haren Tempel, als een Priester van de Wetten.
De Woeker die zich self en and'ren strikken vlecht,
Den Burger plondert, word hier ingetoomt door 't recht.
Dat is met *Hercules*, waar van de Dichters zingen,
En braven Helden-aard de helsche Monsters dwingen.
Wie d'onderdrukte Deugd voor onrecht en geweld
Verdedigt, met zijn tong en pen, is grooter Held,
Dan die door 't bloedig zwaard zijn Vyand heeft ver-
slagen.

Dat is met beter recht den Lauer weg gedragen.
Vaar voort Astreaas Zoon, die 't recht van 't onrecht
scheidt,
Ga heen, ontfang den prijs, uw Kennis toebereid.

L. B. V. W.

En root hier BAKKER, de met enyemende v
Stad hier in de veldt geest, dat Kerkhof is hier ge
Als Thomas volder zoon, geordt als zoon te v
In hant veldt, als een veldt van de Witten.
De Witten die zich sijn en ander veldt veldt.
De veldt veldt, wort hier veldt veldt veldt.
En in met veldt, wort van de veldt veldt.
En veldt veldt veldt veldt veldt veldt veldt.
Wie veldt veldt veldt veldt veldt veldt veldt.
Veldt veldt veldt veldt veldt veldt veldt.
En veldt veldt veldt veldt veldt veldt veldt.
En in met veldt veldt veldt veldt veldt veldt.
Van veldt veldt veldt veldt veldt veldt veldt.
En veldt veldt veldt veldt veldt veldt veldt.
En veldt veldt veldt veldt veldt veldt veldt.
En veldt veldt veldt veldt veldt veldt veldt.
En veldt veldt veldt veldt veldt veldt veldt.

